

B. proti Rusku, rozsudek ze dne 7. 2. 2023 - Sekundární viktimizace sexuálně zneužitého dítěte v rámci trestního řízení proti údajným pachatelům

Stěžovatel: B.

Žalovaný stát: Rusko

Číslo stížnosti: 36328/20

Datum: 07.02.2023

Článek Úmluvy: čl. 3

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: nelidský a ponižující trest, procesní záruky, zranitelné osoby

Český právní řád: čl. 7 Listiny základních práv a svobod

Díl 5 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Sdělení č. 59/2016 Sb. m. s, o sjednání Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (Lanzarotská úmluva)

§ 2 odst. 15 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 2

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2023

B. proti Rusku, rozsudek ze dne 7. 2. 2023

Autorský komentář

Ve věci se Soud zabýval sekundární viktimizací stěžovatelky - výjimečně zranitelného dítěte, které zůstalo bez rodičů, bylo umístěno do ústavní péče a rovněž bylo sexuálně zneužíváno čtyřmi osobami. K prohlubování traumatu ze zneužívání stěžovatelky došlo ze strany vnitrostátních orgánů (včetně soudů) v návaznosti na to, jakým způsobem vedly trestní řízení vůči údajným pachatelům. Stěžovatelka musela, mimo jiné, o své zkušenosti opakovaně vypovídat, a to od přípravného řízení až po hlavní líčení ve věci, a tudíž i znovu prožívat předmětné události. V průběhu řízení byla opakovaně v kontaktu s pachateli, například v rámci konfrontace. Přístup ke stěžovatelce se posléze promítl do jejího nepříznivého zdravotního stavu. Celkově lze zhodnotit, že vnitrostátní orgány nepřijaly vhodná opatření pro minimalizaci zásahů do osobní integrity stěžovatelky, příkladmo využití videozáznamu z výslechu stěžovatelky či přečtení protokolu o výpovědi stěžovatelky z přípravného řízení. Indicie pro zavedení dobré praxe přitom poskytuje též Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, tzv. Lanzarotská úmluva. Právě

na uvedený mezinárodní instrument se Soud ve svém posouzení opakovaně odkazuje a vyzdvihuje jej do popředí.

Soud se ve věci zabývá aktuálním tématem na poli ochrany obětí sexualizovaného násilí a trestných činů v sexuální oblasti, u kterého lze spatřovat nedostatky napříč evropskými státy ať už v právní úpravě jednotlivých zemí, nebo v jejím praktickém provádění. Akcentuje přitom nezbytnost šetření práv obětí. Za povšimnutí v této věci stojí rovněž přiznání poměrně vysoké náhrady majetkové (v rozsahu skutečných a budoucích výdajů na psychoterapii a léky) a nemajetkové újmy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, narozená v roce 2007, byla po úmrtí matky a na žádost svého otce umístěna do dětského domova. Poté byla rovněž umístěna do dvou rodin v rámci pěstounské péče. V únoru 2019 byl se stěžovatelkou proveden rozhovor s psychologem, přičemž jí stěžovatelka sdělila, že byla sexuálně zneužita čtyřmi muži. V tom samém měsíci bylo zahájeno trestní řízení, přičemž vyšetřování (a následně též soudního řízení) byli účastni též psychologové.

V období od února 2019 do září 2020 provádělo vyšetřovací úkony pět různých vyšetřovatelů (čtyři muži a jedna žena). Z prvního výsledku stěžovatelky byl vyhotoven videozáznam, nahrávka však byla téhož dne ztracena. Stěžovatelka musela následně svůj příběh vyprávět ještě třikrát v každém ze tří dalších souborů trestních řízení a rovněž se zúčastnit dalších výslechů v souvislosti s tvrzeným zneužitím ze strany jednoho z pachatelů. Celkem byla stěžovatelka vyslýchána dvanáctkrát různými vyšetřovateli, přičemž všechny výsledky byly provedeny v běžných prostorách vyšetřovacího oddělení. Výslechnuti byli též psychologové, kteří vyjádření stěžovatelky z února 2019 vyhodnotili jako věrohodná.

Ve věci stěžovatelky rovněž proběhla rekonstrukce na místech jejího tvrzeného zneužívání. Rekonstrukci v jednom z bytů byl přítomen bratr údajného pachatele coby vlastník bytu. Po tom, co se stěžovatelka v této souvislosti odmítla do bytu vrátit, jí bylo umožněno událost rekonstruovat pomocí fotografií. V rámci identifikačního průvodu vešel jeden z údajných pachatelů omylem do místnosti, kde se nacházela stěžovatelka, a vyděsil ji. Další dva podezřelí pak byli identifikováni podle fotografií. Stěžovatelka musela též podrobně vylíčit své sexuální zneužívání a odpovídat na otázky v rámci konfrontace s údajnými pachateli. Na žádost psychologů a opatrovnice stěžovatelky byla vyhlášena přestávka poté, co zrudla a začala plakat. Po vylíčení příběhu během druhé konfrontace stěžovatelka a psycholog požádali opět o přestávku, která trvala 10 minut. Poté, co stěžovatelka odpověděla na četné otázky ze strany právních zástupců jednoho z údajných pachatelů, opět zrudla a rozplakala se. V návaznosti na uvedené žádali psycholog a opatrovnice o zastavení konfrontace.

Mezi přijatá procesní rozhodnutí vnitrostátního soudu patřilo vyhovění námitce opatrovnice stěžovatelky proti vyhotovování fotografií a pořizování videozáznamů. Podle tvrzení stěžovatelky učinila opatrovnice předmětnou námitku, neboť neměla být informována o ztrátě videozáznamu, ani o tom, že cílem dotčeného opatření je zabránit opakovaným výslechům. V rámci neveřejného hlavního líčení předseda senátu odmítnul připustit psychologický posudek ohledně stavu stěžovatelky s odůvodněním, že byl vyhotoven ve věci jiného obviněného. Rovněž zamítl žádost státního zástupce, opatrovnice a právního zástupce stěžovatelky, aby s ohledem na její zdravotní stav byly výpovědi učiněné stěžovatelkou v rámci přípravného řízení přečteny. Vnitrostátní soud uvedl, že není prokázáno, že se stěžovatelka nemůže jednání účastnit. Na jednání v květnu 2020 státní zástupce předložil výsledky psychologického vyšetření stěžovatelky a zopakoval žádost o přečtení jejich výpovědí s cílem zabránit další traumatizaci stěžovatelky. Soud však shledal, že je, s ohledem na materiál zkoumaný při jednání, stěžovatelku nezbytné vyslechnout. Stěžovatelka byla v červnu 2020 podrobena zevrubnému výslechu státním zástupcem, obhájcem obviněného a předsedou

senátu. Navzdory další žádosti psychologa a opatrovnice stěžovatelky výslech pokračoval až do dosažení limitu dvou hodin. V červenci 2020 byl podán podnět předsedovi Nejvyššího soudu Republiky Tatarstánu, v němž byl zpochybněn soulad stěžovatelčiných výsledků s čl. 3 Úmluvy a judikaturou Soudu. V témže měsíci stěžovatelka po opakovaných výsledcích podstoupila léčbu neurastenického syndromu, po které jí byl doporučen „ochranný režim“. Dva z obviněných byli ve vnitrostátním řízení právoplatně odsouzeni. U dalších dvou obviněných probíhalo v době vydání rozsudku Soudu odvolací řízení.

K psychickému stavu stěžovatelky byla vypracována řada vyjádření, mimo jiné z nich v zásadě plynulo, že stěžovatelka trpí depresí či úzkostně-depresivní poruchou v rámci posttraumatické stresové poruchy, které u ní mělo prohloubit trestní řízení. V prosinci 2021 byla stěžovatelka umístěna do psychiatrické léčebny s předpokladem nezbytnosti další léčby.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

RELEVANTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA

(...)

II. MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

43. Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, která vstoupila v platnost 1. 7. 2010 („Lanzarotská úmluva“ ratifikovaná Ruskem v roce 2013), ve své kapitole VII týkající se vyšetřování, stíhání a procesního práva stanovuje následující:

Článek 30 - Zásady

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k tomu, aby vyšetřování a trestní řízení probíhalo v nejlepším zájmu dítěte a s respektem k jeho právům.

Každá smluvní strana přijme ochranný přístup k obětem, zajišťující, aby vyšetřování a trestní řízení nezhoršilo trauma utrpené dítětem a po ukončení trestního řízení byla v případě potřeby poskytnuta pomoc.

Každá smluvní strana zajistí, aby vyšetřování a trestní stíhání probíhaly jako přednostní řízení bez jakéhokoliv neodůvodněného zdržení.

Každá smluvní strana zajistí, aby opatřeními přijatými podle této hlavy nebylo dotčeno právo na obhajobu a požadavek na spravedlivý a nestranný proces podle článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. (...)

Článek 31 - Obecná opatření ochrany

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k ochraně práv a zájmu obětí, včetně zajištění jejich zvláštních potřeb jako svědků, ve všech fázích vyšetřování a trestního řízení, zejména tím, že:

a) je poučí o jejich právech a službách, které jim jsou k dispozici, vyjma případů, kdy si nepřejí takové informace dostávat, o vypořádání se s jejich stížnostmi, bodech obžaloby, o obecném průběhu vyšetřování nebo řízení a jejich roli v rámci řízení i o výsledcích řízení v jejich věci;

(...)

c) jim v rámci pravidel vnitrostátního práva poskytnou možnost být slyšen, předložit důkazní prostředky a zvolit formu vyjádření jejich potřeb a názorů pohledů na věc, a to přímo nebo prostřednictvím prostředníka, a tato vzít do úvahy;

d) jim poskytnou odpovídající pomoc tak, aby jejich práva a zájmy byly náležitě zajištěny a zohledněny;

(...)

g) zajistí, aby se oběti a pachatele trestných činů nedostali do přímého kontaktu ve vyšetřovacích služebnách a soudních místnostech, vyjma případů, kdy odpovědné orgány rozhodly opačně s ohledem na nejlepší zájem dítěte, nebo pokud takový kontakt je nezbytný pro účely vyšetřování nebo trestního řízení.

(...)

Každá smluvní strana zajistí, aby informace předávané oběti podle ustanovení tohoto článku byly předávány způsobem zohledňujícím věk, úroveň vyspělosti a jazyk, kterému tyto rozumí.“

Článek 34 - Vyšetřování

„1. Každá smluvní strana přijme taková nezbytná opatření, aby zajistila, že osoby, útvary a služby odpovědné za vyšetřování budou specializovány na boj proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání dětí anebo jsou pro tyto účely vyškoleny určené osoby. Tyto útvary a služby budou mít k dispozici odpovídající finanční zdroje. (...“

Článek 35 - Výslech dítěte

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby zajistila, že:

(...)

b) v případě potřeby proběhnou výslechy dětí v prostorách určených nebo upravených pro tyto účely;

c) výslechy dětí budou prováděny odborníky vyškolenými k tomuto účelu;

d) kdy je to možné a vhodné, provedou všechny výslechy dítěte tytéž osoby;

e) počet výslechů bude co nejnižší a výslechy budou prováděny pouze tehdy, pokud je to naprosto nezbytné pro účely trestního řízení;

(...)

Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby mohly být všechny výslechy oběti nebo případně dítěte, které vystupuje jako svědek, zaznamenány na video, a aby tyto videozáznamy mohly být v souladu s ustanoveními vnitrostátního práva použity jako důkazy při soudním řízení.

(...“

Článek 36 - Řízení před trestním soudem

Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k tomu, aby s ohledem na pravidla, kterými se řídí nezávislost výkonu právních povolání, bylo zajištěno vzdělávání týkající se práv dětí, sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání dětí a takové vzdělávání bylo dostupné pro všechny osoby činné v trestním řízení, zejména soudce, státní zástupce a advokáty.

Každá smluvní strana se zavazuje přijmout taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, v souladu s pravidly vnitrostátního práva k tomu, aby:

(...)

b) výslech oběti mohl proběhnout, aniž by tato byla přítomna v soudní síni, především s využitím vhodných komunikačních technologií.“

Důvodová zpráva k Lanzarotské úmluvě obsahuje další pokyny.

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

(...)

II. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČL. 3 ÚMLUVY

46. Stěžovatelka namítá, že v rámci trestního řízení byla v rozporu s čl. 3 a 13 Úmluvy v průběhu vyšetřování jejího sexuálního zneužívání a soudního řízení vystavena sekundární viktimizaci.

47. (...) Vzhledem k tomu, že Soud určuje právní kvalifikaci skutku, posoudí tuto stížnost z pohledu čl. 3 Úmluvy (viz bod 50 níže).

Uvedené ustanovení zní:

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A. K přijatelnosti

48. Žalovaná vláda tvrdila, že stěžovatelka nepodala stížnost vnitrostátnímu soudu vůči postupu a rozhodnutí vyšetřujícího orgánu podle čl. 125 trestního řádu (...).

49. Stěžovatelka uvedla, že stížnost podle čl. 125 trestního řádu lze podat pouze vůči nezákonnému postupu nebo rozhodnutí vyšetřovatelů, zatímco vyšetřovatelé v řízení týkajícím se jejího sexuálního zneužití postupovali v souladu s vnitrostátním právem, které neobsahuje žádná ustanovení zakazující sekundární traumatizaci.

50. Soud zastává názor, že výhrada žalované vlády nastoluje otázky, které úzce souvisejí s podstatou námitek stěžovatelky. Danou záležitost tedy považuje za spadající do níže uvedeného přezkumu podle hmotněprávních ustanovení Úmluvy. Soud dále poznamenává, že stížnost stěžovatelky se týká výhradně otázek sekundární viktimizace, přičemž stěžovatelka nevznáší námitky ohledně účinnosti vyšetřování jejího údajného sexuálního zneužívání jako takového. Ve věci Y. proti Slovinsku (rozsudek ze dne 28. 5. 2015, č. 41107/10, body 74-75) byla účinnost příslušného vyšetřování zkoumána podle čl. 3 Úmluvy, zatímco otázka sekundární viktimizace - týkající se výsledku stěžovatelky během soudních jednání v době, kdy již nebyla nezletilá - byla posuzována podle čl. 8 Úmluvy. Ve věci J. L. proti Itálii (rozsudek ze dne 27. 5. 2021, č. 5671/16, body 117-142), která se týkala otázky sekundární viktimizace v návaznosti na komentáře na adresu dospělé stěžovatelky v odůvodnění rozsudku, byl tento aspekt rovněž zkoumán podle čl. 8. Nicméně ve věci N.Ç. proti Turecku (rozsudek ze dne 9. 2. 2021, č. 40581/11, bod 90), která je nyní projednávanému případu bližší, byla jak účinnost příslušného vyšetřování, tak závažná obvinění ze sekundární viktimizace nezletilé oběti sexuálního zneužívání, posuzována podle čl. 3 a čl. 8 společně. S ohledem na akutní zranitelnost stěžovatelky a obzvláště závažnou povahu její údajné sekundární viktimizace (viz body 55 a 69 níže), která dosahuje prahu závažnosti vyžadovaného čl. 3 (tamtéž, bod 100), se Soud domnívá, že projednávaný případ spadá do rozsahu posledně uvedeného ustanovení Úmluvy. Soud konstatuje, že stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

(...)

B. K věci samé

(...)

2. Posouzení Soudu

53. Soud je vyzván, aby přezkoumal, zda stát v trestním řízení týkajícím se údajného sexuálního zneužívání stěžovatelky dostatečně chránil její osobní integritu s ohledem na její zvláštní zranitelnost z důvodu nízkého věku a údajného sexuálního zneužívání. Předmětem sporu jsou tedy chybějící či nedostatečná opatření zaměřená na ochranu práv dítěte coby oběti sexuálního zneužívání v trestním řízení (viz rozsudek ze dne 20. 6. 2019, A. a B. proti Chorvatsku, č. 7144/15, bod 105).

54. Soud připomíná, že pozitivní závazky podle čl. 3 Úmluvy zahrnují ochranu práv obětí v trestním řízení (tamtéž, bod 109). V případech podezření ze sexuálního zneužívání dětí tyto závazky vyžadují účinné uplatňování práv dětí tak, aby byly v popředí jejich nejlepší zájmy a aby byly náležitě zohledněny jejich potřeby a zvláštní zranitelnost (viz rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021, X. a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16). V případech, kdy je dítě obětí násilí, musí být zvláštní pozornost věnována právu na lidskou důstojnost a psychickou integritu. Při výkladu týkajícího se výše uvedených závazků státu plynoucích z Úmluvy, přihlíží Soud k příslušným mezinárodním dokumentům, a to zvláště k Lanzarotské úmluvě (viz tamtéž a rozsudek ze dne 22. 6. 2021, R. B. proti Estonsku, č. 22597/16, body 83–84).

55. V projednávané věci se stěžovatelka, dívka, jíž bylo na začátku vyšetřování v únoru 2019 dvanáct let (a která přišla o matku a prošla si umístěním do dětského domova), musela po dobu jednoho roku a sedmi měsíců účastnit opakovaných výslechů ohledně svého sexuálního zneužívání, opakovat své výpovědi na místech, kde mělo ke zneužívání docházet, identifikovat a osobně konfrontovat pachatele a být znovu vyslechnuta u soudu proti jednomu z nich.

56. Pouze první výslech byl zaznamenán na videozáznam, který se ztratil v den jeho pořízení (...). Jak Soud již dříve poznamenal, aby se počet výslechů omezil na minimum a zabránilo se tak dalšímu traumatu, Lanzarotská úmluva ve svém čl. 35 stanovuje použití videozáznamu a doporučuje, aby takové záznamy byly připuštěny jako důkaz (viz X a ostatní proti Bulharsku, cit. výše, bod 214). Ruský trestní řád ukládá povinnost pořizovat videozáznamy při všech vyšetřovacích úkonech s oběťmi trestných činů proti sexuální integritě mladšími 16 let (...). Trestní řád však neupřesňuje smysl tohoto pravidla, zejména to, že cílem vyšetřování a trestního řízení by mělo být zabránit prohloubení traumatu, které dítě zažilo, a že by měla být vedena v nejlepším zájmu dítěte. Neobsahuje ani ustanovení, která by zajišťovala, že počet výslechů bude co nejvíce omezen a v rozsahu nezbytně nutném pro účely trestního řízení (viz čl. 30 a 35 Lanzarotské úmluvy).

57. To může být důvodem pro námitku stěžovatelčiny opatrovnice proti pořizování videozáznamů vyšetřovacích úkonů, které mohly být při absenci výše uvedených záruk považovány za další obtíž pro stěžovatelku (...). V každém případě ani před rozhodnutím ze dne 4. 9. 2019, kterým bylo této námitce vyhověno, nebyla žádná z následných výpovědí (...) natáčena na videozáznam.

58. Zabezpečení videozáznamu první výpovědi bylo mimořádně důležité. Nic však nenasvědčuje tomu, že by byly v tomto směru zavedeny odpovídající postupy. Po jeho ztrátě nebyly zváženy a uplatněny žádné další prostředky, které by zabránily tomu, aby stěžovatelka opětovně vyprávěla příběh o svém zneužívání a znovu prožívala trauma, přičemž skutečnost, že probíhala čtyři samostatná řízení, nebránila použití stejných relevantních důkazů v různých řízeních (...). V důsledku výše uvedených nedostatků musela stěžovatelka opětovně vypovídat o zneužívání, kterému byla údajně vystavena ze strany čtyř osob, a to ještě nejméně třikrát. Při výslechu dne 17. 2. 2019 a 4. a 20. 9. 2019 byla dále vyzpovídána ohledně zneužití ze strany každého z pachatelů, aniž by byla jasně

prokázána nutnost těchto dodatečných výsledků (...), a dne 19. 2. 2019 musela znovu vyprávět o svém zneužití soudnímu znalci (...).

59. Soud dále poznamenává, že stěžovatelka nejenže byla vyslýchána opakovaně, ale byla vyslýchána čtyřmi různými vyšetřovateli, z nichž tři byli muži, což pro stěžovatelku vytvářelo dle jejích tvrzení ještě větší stres (viz body 31, 40 a 51 výše). Ustanovení čl. 35 Lanzarotské úmluvy stanovuje, že všechny výsledky dítěte by měly být, pokud možno, vedeny stejnou osobou (viz X a další proti Bulharsku, cit. výše, bod 216). Takové ustanovení v ruském vnitrostátním právu chybí. V materiálech předložených Soudu nic nenasvědčuje tomu, že by v praxi nebylo možné, aby výslech stěžovatelky vedl stejný vyšetřovatel a aby byla touto rolí pověřena vyšetřovatelka, která by zmírnila obavy stěžovatelky (srov. R. B. proti Estonsku, cit. výše, bod 91).

60. Všechny výsledky (celkem dvanáct) se konaly v běžných místnostech. Použití prostor určených nebo upravených pro výsledky dítěte předpokládá čl. 35 Lanzarotské úmluvy. Vláda se sice odkázala na příkaz Vyšetřovacího výboru z roku 2015 týkajícího se vytvoření speciálních místností pro vyšetřovací úkony s nezletilými, neposkytla však žádné informace o provedení tohoto příkazu a nic nenasvědčuje tomu, že by takové místnosti byly k dispozici na oddělení Vyšetřovacího výboru pro Privolžský okres Kazaně a že by byly využity v případě stěžovatelky.

61. Kromě čtených výsledků musela stěžovatelka opakovat své výpovědi na místech, kde k údajnému zneužívání došlo, což její trauma ještě prohloubilo. Vnitrostátní orgány neprokázaly, že to bylo nezbytné, a ve skutečnosti bylo takové „ověření“ výpovědi stěžovatelky ve vztahu k trestným činům dalších dvou ze čtyř údajných pachatelů provedeno pomocí fotografií (...). V jednom z bytů bylo navíc „ověření“ provedeno za přítomnosti bratra jednoho z pachatelů, což ještě umocnilo stěžovatelčin stres. Žalovaná vláda to odůvodnila tím, že dotyčná osoba byla vlastníkem bytu. Neprokázala však, že jeho přítomnost byla nezbytná a převážila nad zájmy dítěte.

62. Pro Soud je zvláště znepokojující kontakt stěžovatelky s údajnými pachateli (srov. věc Y. proti Slovinsku, cit. výše, body 105–109, ve které stěžovatelka nebyla nezletilá, když byla podrobena osobnímu křížovému výslechu obviněného). Lanzarotská úmluva vyzývá k zajištění toho, aby se zabránilo kontaktu obětí s pachateli ve vyšetřovacích služebnách a soudních místnostech, pokud to nevyžadují nejlepší zájmy dítěte nebo vyšetřování či řízení (čl. 31). Stěžovatelka musela identifikovat dva pachatele, a to v reálném čase a při osobním setkání. Přestože byla v místnosti s jednosměrným zrcadlem, měla strach a stres z toho, že ji pachatel uvidí (...), což mohlo být důsledkem nedostatečnosti poskytnutých vysvětlení a ujištění. Při jedné takové příležitosti pachatel vstoupil do místnosti, v níž byla přítomna stěžovatelka, a to kvůli chybě vyšetřovatele. Stěžovatelka se velmi vyděsila a trvalo dlouho, než se uklidnila (...). Konfrontace s údajnými pachateli, která není v řízeních týkajících se dětských obětí sexuálního zneužívání podle trestního řádu zakázána ani nepodléhá zvláštním ustanovením (...), byla pro stěžovatelku obzvláště stresujícím zážitkem (...), který byl navíc umocněn tím, že jednomu z nich asistovali dva právní zástupci, kteří stěžovatelku podrobili intenzivnímu výslechu. Žádné alternativy, které by obhajobě umožnily klást otázky způsobem pro oběť méně obtěžujícím, nebyly navrženy (viz rozsudek ze dne 18. 7. 2013, Vronchenko proti Estonsku, č. 59632/09, body 61 a 65).

63. Podle žalované vlády bylo pro vyšetřovatele systematicky organizováno školení či vypracovány pokyny pro vyšetřování trestných činů proti sexuální integritě nezletilých. Bohužel však nic nenasvědčuje tomu, že byli za tímto účelem vyškoleni vyšetřovatelé zapojení do řízení týkajícího se pohlavního zneužívání stěžovatelky (viz příslušné ustanovení čl. 34 a 35 Lanzarotské úmluvy; viz také rozsudek ze dne 26. 10. 2021, A.P. proti Moldávii, č. 41086/12, bod 35).

64. Soud konstatuje, že během výše uvedených vyšetřovacích úkonů vykazovala stěžovatelka známky psychického traumatu typického pro dětské oběti sexuálního zneužívání, znovuprožívání studu,

emocionálního stresu, nervového přetížení a strachu. Uvedené reakce byly obzvláště silné, když musela vidět pachatele během identifikačních průvodů nebo se s nimi osobně konfrontovat za asistence jejich právních zástupců, což vyvolalo emocionální zhroucení stěžovatelky. Potřebovala psychologickou rehabilitaci, byla ve stavu vysoké úzkosti a silného emočního stresu a byla emocionálně i fyzicky vyčerpaná (...).

65. Vyšetřovatelé si byli vědomi výše uvedených stanovisek psychologů týkajících se stavu stěžovatelky (...). Bez ohledu na to, kdy se rozhodli psychology vyslechnout, byly tyto informace po celou dobu vyšetřování snadno dostupné, neboť psychologové byli přítomni všem vyšetřovacím úkonům, jichž se stěžovatelka musela účastnit. Centrum pomoci dětem bez rodičovské péče, které poskytovalo stěžovatelce pomoc psychologů, se před zahájením vyšetřovacích úkonů neúspěšně obrátilo na vedoucího oddělení Vyšetřovacího výboru pro Privilžský okres Kazaně s žádostí o zvýšený dohled nad vyšetřováním za účelem ochrany práv stěžovatelky (...). Ačkoli bylo důležité, že stěžovatelce během vyšetřování pomáhali psychologové, jejich názory byly z velké části ignorovány. Zejména při výslechu vyšetřovatelem L. G. dne 18. 2. 2019 psycholog uvedl, že je nutné zabránit setkání stěžovatelky s údajnými pachateli, aby nedošlo k její další traumatizaci, která by mohla zkomplikovat její rehabilitaci a zhoršit její psychický stav (...). Přesto v dubnu 2019 tentýž vyšetřovatel provedl konfrontaci stěžovatelky se dvěma obviněnými. V červnu 2019 bylo vyšetřovací oddělení informováno o emočním, duševním a fyzickém vyčerpání stěžovatelky a sklonu k depresím z důvodu akutního přetížení a o doporučení psychologů, aby se vyhýbala psychicky traumatizujícím situacím a negativním emocím (...). Jeden z vyšetřovatelů vyhověl žádosti právního zástupce stěžovatelky, aby ji osvobodil od účasti na vyšetřovacích úkonech (...). Ze zprávy soudních znalců ze dne 25. 6. 2019 vyplynulo, že se stěžovatelka nacházela ve stavu emocionálního a duševního stresu mimo jiné v důsledku vyšetřovacích úkonů. Vyšetřovatel byl rovněž informován o znepokojivém stavu stěžovatelky v důsledku dalších rozhovorů provedených psychology v červenci 2019 (...). V témže měsíci vyhověl zastupující vedoucí vyšetřovacího oddělení další žádosti právního zástupce stěžovatelky o zproštění povinnosti přijímat formální oznámení, aby se předešlo dalšímu negativnímu dopadu na její psychické zdraví (...). Přesto vyšetřovatelé pokračovali v dalších sedmi výsleších stěžovatelky v září a říjnu 2019 a v únoru, květnu a září 2020. I přes existující mezery ve vnitrostátním právu (...) vyšetřovatelé - s odkazem na své obecné oprávnění provádět vyšetřování - přijali některá rozhodnutí zaměřená na ochranu stěžovatelky (zprostili stěžovatelku povinnosti účastnit se na vyšetřovacích úkonech, jak bylo uvedeno výše, nebo od konfrontace s jedním z obviněných ...). Tato rozhodnutí však nebyla koordinována mezi jednotlivými zúčastněnými vyšetřovateli a nebyla prosazena ve všech řízeních týkajících se sexuálního zneužívání stěžovatelky.

66. Zvláště zářející jsou pokračující výslechy stěžovatelky vyšetřovateli a její výslech v rámci hlavního líčení před Privilžským okresním soudem v Kazani dne 10. 6. 2020 - poté, co komise soudních znalců ve svém posudku ze dne 17. 1. 2020 u stěžovatelky diagnostikovala duševní poruchu v podobě prolongované depresivní reakce, která se rozvinula v důsledku jejího sexuálního zneužívání, tragické rodinné situace a její účasti na vyšetřování a trestním řízení. Její stav vyžadoval léčbu. Další účast na vyšetřování a soudním řízení jí nebyla doporučena (...).

67. Privilžský okresní soud v Kazani zamítl žádost o přezkoumání výše uvedeného posudku ze dne 17. 1. 2020 na základě námitky obhajoby (...), neboť jeho vyhotovení bylo nařízeno v jiném řízení týkajícím se údajného sexuálního zneužití stěžovatelky jiným obviněným. Soud již v bodě 58 výše uvedl, že v různých řízeních bylo možné použít stejné důkazy. Kromě toho byl předmětný posudek nařízen za účelem odstranění rozporů mezi dřívějšími soudními znaleckými posudky ve věci proti obviněnému v daném řízení (...) a byl již učiněn součástí několika souborů řízení týkajících se zneužívání stěžovatelky (...). Rozhodnutí soudu postrádalo odůvodnění, z něhož by vyplývalo, že by byla vážně dotčena práva obhajoby a že by musela převážit nad právy stěžovatelky. Soud dále zamítl opakované žádosti státního zástupce, aby byly přečteny výpovědi stěžovatelky v přípravném řízení,

aby se předešlo jejímu výslechu, a tedy další traumatizaci, s odkazem na absenci jakýchkoli důkazů proti účasti stěžovatelky na výslechu, a to navzdory názoru psychologů, že stěžovatelka trpí emočním stresem a vyčerpáním se známkami středně těžké deprese a že je třeba se vyhnout psychicky traumatizujícím situacím a emočnímu tlaku (...). V rozporu s ustanoveními trestního řádu soud neuvedl žádné důvody, proč považoval stěžovatelčinou výpověď u soudu za nezbytnou, a vážně odkázal na „materiál zkoumaný při jednání“ (...). Stěžovatelka byla podrobena rozsáhlému a podrobnému výslechu ohledně svého sexuálního zneužívání, byť bez osobní účasti obviněného a v neveřejném jednání. Byla rovněž nucena vyslechnout své výpovědi učiněné v přípravném řízení a byla vyslýchána ohledně údajných rozporů. Její výslech pokračoval až do dosažení maximální délky dvou hodin, a to i přes předchozí námitku psychologa, že dochází k její další traumatizaci. Následně byla ještě třikrát předvolána k pokračování výslechu (...).

68. Soud má za to, že bylo především odpovědností vnitrostátního soudu zajistit, aby byla při soudním řízení dostatečně chráněna osobní integrita stěžovatelky (viz Y. proti Slovinsku, cit. výše, bod 109, a N. Ç. proti Turecku, cit. výše, bod 133), a aby bylo provedeno náležité vyvažování při poměrování práv stěžovatelky a práv obhajoby (tamtéž, bod 106). Je zarážející, že soudce své rozhodnutí vyslechnout stěžovatelku nijak neodůvodnil a nevzal v úvahu její zvláštní zranitelnost jako dětské oběti sexuálního zneužívání, důkazy o znepokojivém stavu jejího psychického zdraví, doporučení znalců neúčastnit se výslechu, a dokonce ani žádost psychologa a opatrovnice o zastavení jejího výslechu z důvodu dalšího traumatizování. Uvedené je neslučitelné s citlivým přístupem, který je vyžadován ze strany vnitrostátních orgánů při vedení trestního řízení týkajícího se sexuálního zneužívání nezletilé osoby (viz Y. proti Slovinsku cit. výše, bod 114). Soud poznamenává, že čl. 36 Lanzarotské úmluvy se týká vzdělávání o právech dětských obětí sexuálního zneužívání, které by mělo být k dispozici všem osobám činným v trestním řízení, zejména soudcům, státním zástupcům a advokátům.

69. V průběhu řízení se stav stěžovatelky zhoršil, byla jí diagnostikována posttraumatická stresová porucha a trpěla astenií, úzkostí, depresí, sebepoškozováním a existovalo u ní riziko sebevraždy (...). V prosinci 2021, kdy řízení zahájené téměř před třemi lety stále probíhalo, musela být umístěna pod dohled psychiatra a potřebovala dlouhodobou léčbu (...).

70. S ohledem na tvrzení žalované vlády, že postup a rozhodnutí vyšetřujícího orgánu byly plně v souladu s vnitrostátním právem (...), na skutečnost, že vláda neodkázala na žádný příklad použití opravného prostředku podle čl. 125 trestního řádu v případě podobném projednávané věci, a na zjištění týkající se absence ustanovení ve vnitrostátním právu zajišťujících zvláštní ochranu práv dětské oběti sexuálního zneužívání v trestním řízení (viz mimo jiné bod 56 výše), je Soud toho názoru, že stěžovatelka nebyla povinna zpochybnit u vnitrostátního soudu postup vyšetřujícího orgánu. Proto námitku vlády zamítá.

71. Výše uvedené úvahy postačují Soudu k závěru, že žalovaný stát (jehož orgány projevily naprostou neúctu k utrpení stěžovatelky, která se nacházela v situaci akutní zranitelnosti z důvodu svého nízkého věku, tragické rodinné situace, prožitého umístění do dětského domova a údajného sexuálního zneužívání ze strany několika osob) neochránil osobní integritu stěžovatelky v průběhu trestního řízení proti údajným pachatelům sexuálního zneužívání, což vedlo k její sekundární viktimizaci.

72. Došlo tedy k porušení čl. 3 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

(...)

3. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

4. *rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy

5. *rozhoduje*, že

(a) žalovaný stát je povinen do tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, zaplatit stěžovatelce následující částky, které budou přepočteny na měnu žalovaného státu podle kurzu platného v den vypořádání:

(i) 13 553 EUR (třináct tisíc pět set padesát tři eur) jako náhradu majetkové újmy plus jakákoliv případná daň, která může být uložena;

(ii) 20 000 EUR (dvacet tisíc eur) jako náhradu nemajetkové újmy plus jakákoliv případná daň, která může být uložena;

(iii) 6 741 EUR (šest tisíc sedm set čtyřicet jedna eur) jako náhradu nákladů řízení plus jakákoliv případná daň, která může být stěžovatelce uložena;

(...)

(Zpracovali Mgr. Lívía Ivánková a JUDr. Pavel Simon)